

> **Charlotte Mali, adviseur internationale samenwerking bij Brulocalis**

EVALUATIE GIS 2017-2021: WANNEER PARTNERGEMEENTEN VIA SAMENWERKING ELKAARS TOEKOMST STERKER WETEN TE MAKEN

Het programma voor gemeentelijke internationale samenwerking 2017-2021 is sinds eind juni officieel afgerond. Het eindverslag en het externe evaluatieverslag werden ingediend bij de Directie-generaal Ontwikkelingssamenwerking. Meteen de gelegenheid om te kijken naar wat we geleerd en bereikt hebben.

In het algemeen kunnen we zeggen dat dit vijfjarenprogramma uitgevoerd werd tegen een achtergrond van een zwaar veranderende wereld van de ontwikkelingssamenwerking. Onder impuls van de minister van Ontwikkelingssamenwerking werd in 2016 een nieuwe wet op de ontwikkelingssamenwerking aangenomen. De wet heeft het landschap van de ontwikkelingssamenwerking ingrijpend veranderd voor de spelers en hun onderlinge wisselwerking. Alle ngo's die in hetzelfde ontwikkelingsland actief zijn, werden opgeroepen samen een analyse te maken van de uitdagingen in dat land en eromheen samen te werken. Ze moeten een samenhangend en algemeen kader uitwerken waarbinnen elke ngo zijn rol kan spelen. Dankzij deze nieuwe aanpak is in de loop van de vijf jaar van het programma de dialoog verbeterd, is een beter begrip ontstaan van de programma's en de aanpak van de verschillende partijen en hebben we allemaal van elkaar kunnen leren. Dit zou evenwel niet mogelijk zijn geweest zonder de aanzienlijke investering van tijd en middelen door alle betrokken partijen, van Brulocalis en haar leden.

Vertegenwoordigers van Brulocalis of lokale Senegalese, Marokkaanse of Congolese coördinatoren namen deel aan deze ontmoetingen tussen Belgische actoren. Daarnaast leverden de gemeenten al heel wat werk en werkten ze eigen acties uit. In lijn met de uitdrukkelijke wens om de praktijken van de verschillende ontwikkelingspartners meer te professionaliseren, is in 2019 ook gestart met de certificering van de monitoring- en evaluatiecapaciteiten van Brulocalis door een externe speler. Brulocalis bracht dan ook haar mensen op de been en greep deze gelegenheid aan om haar praktijken te formaliseren en zich te engageren op weg naar een betere opvolging en evaluatie. Tegenover deze nieuwe uitdagingen in de sector ontwikkelingssamenwerking en de grotere behoefte aan coördinatie, werd FIABEL in het leven geroepen, een federatie van institu-

tionale actoren waar Brulocalis deel van uitmaakt. FIABEL levert heel wat steun bij de gesprekken en onderhandelingen met de federale overheid.

DE RESULTATEN ZIJN DOOR DE EXTERNE EVALUATIE BEVESTIGD

Het programma 2017-2021 werd samen met UVCW uitgevoerd in vijf partnerlanden. De externe evaluatie die aan het eind van het programma door het Franstalige vormings- en studiecentrum voor ontwikkelingssamenwerking CIEDEL is uitgevoerd (het Franstalige verslag kan ingekeken worden op de website van Brulocalis: <https://brulocalis.brussels/sites/default/files/2022-09/rapport-final-evaluati-on-pcic-2017-2021-ciedel-juin-2022.pdf>) heeft vooral de verantwoordingsplicht bekeken. Daarnaast was het echter ook de bedoeling richtsnoeren en aanbevelingen aan te reiken, om onze praktijken voortdurend te verbeteren. Daarom worden in dit artikel de lessen en resultaten die door de partnerschappen, Brulocalis en de beoordelaars zijn gerapporteerd, in perspectief geplaatst. Daarbij wordt vooral ingezoomd op de Marokkaanse en Senegalese programma's. Die werden nl. rechtstreeks door Brulocalis aangestuurd. Een artikel over de resultaten van en de lessen uit het programma in de Democratische Republiek Congo, dat samen met de UVCW werd uitgevoerd, verschijnt in een volgende Nieuwsbrief.

DE GIS ALS HEFBOOM VOOR SOCIAAL BELEID IN MAROKKO

Alle partners zijn het erover eens dat het programma van gemeentelijke internationale samenwerking (GIS) de 10 partnergemeenten in Marokko meer capaciteiten heeft gegeven om een maatschappelijk welzijnsbeleid te kunnen voeren dat inspelt op de behoeften

van vrouwen, kinderen, jongeren en mensen met specifieke behoeften. De politiek en het maatschappelijk werk hebben zich kunnen verankeren en ontwikkelen, zowel binnen het bestuur als bij de lokale bevolking, vooral dankzij de professionalisering van de sociale diensten. De coronacrisis heeft de implementatie van een echte visie en een sociaal beleid, evenals van een lokale coördinatie om tegemoet te komen aan de behoeften van kwetsbare mensen, alleen maar relevanter gemaakt voor de partnergemeenten. De gemeenten hebben het beleid geïmplementeerd via hun diensten maatschappelijk welzijn door middel van geïntegreerde menselijke ontwikkelingsprojecten. In Aït Baha en Belfaa, bijvoorbeeld, heeft de oprichting van centra voor kinderen met specifieke behoeften een ooit onzichtbare maatschappelijke werkelijkheid aan het licht gebracht. De volkstelling die toen nodig was, toonde aan dat het aantal kinderen dat vanwege hun handicap of ziekte niet naar school kon, in werkelijkheid groter was dan gedacht. De voorbije jaren is het statuut van jongeren met een handicap aanzienlijk veranderd in de Marokkaanse samenleving; deze mensen moeten zich niet langer verstoppen. Zoals de externe beoordelaars opmerken, "zijn deze projecten innovatief inzake openbare dienstverlening aan de meest kwetsbare mensen, maar ook de financiering van de projecten zelf is innovatief, want gebeurt nl. via een publiek-private samenwerking. Het GIS-programma heeft hier, ondanks het relatief kleine budget, heel duidelijk als trekker gefungeerd". (vrije vertaling)

De evaluatoren zijn zeer positief over de resultaten van het programma: "De manier waarop de sociale component deel is gaan uitmaken van de gemeentelijke werking is opvallend. Het heeft voor heel wat gemeenten nieuwe mogelijkheden geopend, vooral voor plattelandsgemeenten en afgelegen gemeenten. Hierdoor konden de betrokken gemeenteraden deze in de organieke gemeentewet vastgelegde verantwoordelijk-

heid opnemen en een sociale dienst in het leven roepen waar de bevolking kan gaan aankloppen. De gemeenten hebben nu een dienst die met publieke middelen kan investeren in de douars, die sociale, culturele en economische evenementen kan organiseren en verenigingen kan ondersteunen bij de uitvoering van hun projecten, volgens transparante en voor iedereen toegankelijke regels. Er zijn in Marokko innovatieve projecten opgezet om problemen als seksueel geweld, uitsluiting en handicaps aan te pakken en maatschappelijke groepen te bereiken die gewoonlijk uit de boot vallen. Dat kon dankzij een aanzienlijke cofinanciering van Marokkaanse instellingen. De uitvoering van deze projecten is in de eerste plaats te danken aan de inzet van de bevolking, zowel de verkozenen als de technici, maar ook aan de impuls die de GIS heeft gegeven ...”

Over de duurzaamheid van de steun, melden de evaluatoren: “Doordat de (Marokkaanse) gemeenten geen eigen middelen hebben, moesten zij vaardigheden ontwikkelen om zelf naar financiering te kunnen zoeken en projecten op te zetten. Deze initiële mankementen werden uiteindelijk een kracht”. De Belgische partners bieden nog steeds essentiële expertise, methodologische ondersteuning en capaciteitsopbouw, maar de Marokkaanse gemeenten aarzelen niet langer om andere, belangrijkere fondsen te zoeken en te verkrijgen. De GIS blijkt zelfs een hefboom te zijn voor de realisatie van meer ambitieuze projecten met een grotere impact.

EEN GEMEENTELIJK ONTWIKKELINGSFONDS VOOR LOKALE ECONOMISCHE ONTWIKKELING IN SENEGAL

De economische ontwikkeling van het hele grondgebied blijft een van de grote en actuele uitdagingen van de decentralisatiehervorming in Senegal, en geldt zowel voor stedelijke en bevolkte gemeenten zoals Mbour of Grand Dakar, als voor plattelandsgemeenten zoals Léona of Marsassoum. Het programma 2017-2021 heeft zich daarom tot doel gesteld hun capaciteit te verbeteren om financiële middelen te kunnen inzetten, teneinde hun dienstenaanbod te ontwikkelen en hun lokale ontwikkelingsstrategie te optimaliseren. Alle betrokken partners in Senegal zijn het erover eens dat een van de grootste successen van het programma 2017-2021 ongetwijfeld de oprichting is van een Lokaal Ontwikkelingsfonds in de vier partnergemeenten. Op basis van de ervaring van de gemeente Grand-Dakar,

waar het fonds sinds 2012 bestaat, en met de steun van haar partner Sint-Agatha-Berchem, is een fonds opgericht in de drie andere partnergemeenten die er nog geen hadden. De verkozenen en ambtenaren van de vier partnerschappen hebben heel wat werk verricht om tot een uniforme aanpak en een kader te komen, die nodig zijn om van het gemeentefonds een succes te maken. Sommige Senegalese gemeentebesturen hebben de financiering van het programma met eigen middelen aangevuld, overtuigd van het potentieel van een dergelijk instrument voor de lokale economische ontwikkeling van hun gemeenschap. Dit fonds had niet in de gemeenten kunnen worden ingezet zonder de aanwezigheid en de capaciteit in elke gemeente van het Bureau voor Plaatselijke Ontwikkeling. Deze bureaus werden enkele jaren geleden opgericht en versterkt om als katalysator en motor van duurzame lokale economische ontwikkeling te fungeren en de gemeenten toe te laten opnieuw een essentiële plaats in te nemen in het hart van de economische ontwikkeling van hun eigen regio. Zoals de evaluatoren opmerkten: “Een van de opmerkelijkste verwezenlijkingen van het programma is de oprichting van de bureaus, een unieke ervaring in Senegal, volgens de getuigenissen van de coördinatoren. De burgemeesters, verkozenen en diensthoofden, evenals de ambtenaren die wij hebben kunnen spreken, spreken zich bijzonder positief uit over dit gemeentelijk “Zwitsers zakmes”. Het speelt goed in op een reële behoefte, is aangepast aan de plaatselijke realiteit en situatie, maar moet nog verder worden versterkt, geprofessionaliseerd en transversaler worden gemaakt”. Het bureau voor plaatselijke ontwikkeling heeft voor de periode 2017-2021 een impuls gegeven aan innovatieve projecten voor economische ontwikkeling. Dit is bijvoorbeeld het geval bij de aanleg van de ‘foirail’ in Léona. Zoals de evaluatoren stellen: “Dit is zeer belangrijk voor de gemeente, omdat het niet alleen een veilige plaats biedt aan verkopers en kopers van vee, maar ook de gemeentelijke schatkist een aanzienlijk bedrag oplevert, wat overeenkomt met de doelstellingen van het gemeentelijke ontwikkelingsplan en die van het GIS-programma”. Dankzij deze vijf jaar van samenwerking en partnerschap hebben de Senegalese lokale overheden hun dienstenaanbod kunnen uitbouwen ten bate van de lokale economische ontwikkeling.

Vanuit het oogpunt van economische en financiële duurzaamheid ligt een van de sterke punten van het Senegalese GIS-programma in een van de verwachte resultaten, te weten de capaciteitsverhoging van de gemeenten om endogene en exogene financiële middelen te

kunnen inzetten ter ondersteuning van een duurzame lokale ontwikkeling. Hier is wezenlijke vooruitgang geboekt die van partnerschap tot partnerschap verschilt.

AANDEEL VAN HET PARTNERSCHAP IN DE BEREIKTE RESULTATEN

De kern van het gemeentelijke internationale samenwerkingsprogramma ligt in de versterking van de gemeentelijke instelling in het Zuiden - maar ook in België. Goede praktijken en ervaringen werden uitgewisseld tussen ambtenaren en mandatarissen van de partnergemeenten. Zonder de medewerking van al deze verschillende spelers had het programma al deze resultaten niet kunnen bereiken. Tijdens deze vijf jaar zijn enkele Marokkaanse en Senegalese verkozenen en ambtenaren naar België gekomen om te zien welke goede praktijken er in hun partnergemeente bestaan op het gebied van maatschappelijke dienstverlening of plaatselijke economische ontwikkeling, maar ook om te zien welke moeilijkheden zich kunnen voordoen. Op dezelfde manier hebben Belgische collega's en verkozenen een bezoek gebracht aan hun partnergemeenten in Marokko en Senegal om hun verwezenlijkingen te meten, de uitdagingen waarmee ze geconfronteerd worden te begrijpen en samen oplossingen uit te werken. Andere groepsbijeenkomsten onder leiding van Brulocalis werden aan het begin, midden en einde van het programma georganiseerd om het samen leren en de efficiëntie van het programma te stimuleren.

Capaciteitsopbouw van lokale besturen, zowel van ambtenaren als van politici, op het gebied van maatschappelijk werk of lokale economische ontwikkeling is uiteraard nog steeds een must in Marokko en Senegal, maar ook in België. Door de nieuwe vormen van lokaal bestuur moeten de managementsystemen van de gemeenten regelmatig worden verbeterd, met name op basis van participatieve strategische planning, resultaatgericht beheer, evaluatie en verantwoordingsplicht. De verkozenen, die dichter bij de burgers staan, moeten de nodige opleiding kunnen krijgen om de uitdagingen van de ontwikkeling aan te gaan, hun politieke verantwoordelijkheid op te nemen en hun openbare dienstverlening zo goed mogelijk uit te voeren. In die zin verdient de toegevoegde waarde van het intergemeentelijke samenwerkingsprogramma voor de capaciteitsopbouw alle aandacht. De uitwisseling tussen soortgelijke partners (Zuid-Zuid of Noord-Zuid) en de steun in de loop van het partnerschap, zijn een echte troef.

Wat de aard van de gedecentraliseerde samenwerking betreft, hangt het van de politieke wil af of de effecten van het programma blijvend zijn. Het is inderdaad van essentieel belang dat er

op lokaal niveau politieke wil is om op de ingeslagen weg voort te gaan. Hoewel de Belgische, Marokkaanse en Senegalese mandatarissen en verenigingen hieraan werken door middel van sensibilisering op verschillende niveaus, blijft deze politieke pijler van het programma, naast de twee andere pijlers, de administratie en het maatschappelijk middenveld, de meest kwetsbare. In de eerste plaats omdat de kans bestaat dat de verkozenen na de volgende verkiezingen plaats moeten ruimen voor iemand anders, waardoor het werk van sensibilisering opnieuw moet worden gedaan, zonder zekerheid over het resultaat. Telkens er verkiezingen zijn, is er onzekerheid rond het programma. Verkiezingen zijn bepalend voor het bestaan van de partnerschappen. Ten tweede, omdat de onontbeerlijke betrokkenheid van verkozenen bij de uitvoering van een politiek aspect van het programma soms de achilleshiel van het GIS-programma is - bij gebrek aan tijd of wederzijdse interesse.

Wat de perspectieven voor de nieuwe fase (2022-2026) betreft, moedigen de conclusies van de externe evaluatie ons aan om "de betrekkingen tussen de Belgische autoriteiten en hun partnergemeenten te versterken, door de uitbouw van een echte politieke dialoog tussen de verkozenen van de gemeenten aan te moedigen, teneinde de gemeenschappelijke uitdagingen van de plaatselijke overheden vast

Testimonium van de gemeente Sint-Gillis over haar partnerschap met Berkane (Marokko): "Het GIS-programma is altijd een bron van goede kennis, knowhow en prestaties geweest. Een zeer vruchtbaar kader voor uitwisseling tussen Noord/Zuid en Zuid/Zuid. De opleidingen, de uitgevoerde projecten, de gedeelde kennis ... dit alles en vele andere verwezenlijkingen hebben een positieve en aanzienlijke verandering mogelijk gemaakt in de werkmethode binnen de SASCS (Service d'Action Sociale Culturelle et Sportive), in de relatie van de SASCS met de andere diensten van de gemeente en met de burgers. Ten slotte heeft de financiële steun van de GIS voor belangrijke projecten het werk van de SASCS binnen de gemeente aanzienlijk verbeterd en het sociaal engagement van de gemeente ondersteund"

te stellen en de totstandkoming van echte betrekkingen van wederzijds belang tussen de gemeenten te bevorderen". En te besluiten: "De nieuwe fase die nu aanbreekt, het GIS 2022-2026, is zowel een kans voor samenwerking tussen de Belgische partners en de partners uit het Zuiden als een uitdaging die aangepakt moet worden. Het is een kans omdat de continuïteit van haar actieterreinen de gemeenten in staat stelt op lange termijn actie te ondernemen. In een veranderende internationale context en met de voortdurende wisseling van projecten is het tegenwoordig een luxe om de in de afgelopen jaren verworven kennis en knowhow te kunnen verdiepen. Maar die continuïteit van handelen mag geen herhaling van het verleden zijn. Het GIS 2022-2026 kan zijn impact op de plaatsen waar het actief is, vergroten als het de uitdaging aangaat om zijn aanpak te vernieuwen. De overgang van ontwikkelingssamenwerking naar samenwerking van gemeenschappelijk belang. Daartoe moet worden gewerkt aan methoden en instrumenten die het mogelijk maken, zowel in het Noorden als in het Zuiden, te beseffen dat ons lot met elkaar verbonden is en dat de uitdaging erin bestaat na te gaan hoe ieder van ons aan de ander kan bijdragen".

Een grote uitdaging voor Brulocalis en voor de verkozenen en ambtenaren die aan het programma meewerken!

ENKELE ANDERE CONCRETE VOORBEELDEN

In Oued Essafa (partner van Evere) spitste het programma zich toe op capaciteitsopbouw bij vrouwen. In dit kader hebben de opleidingen gezorgd voor emancipatie, uitwisseling van ervaringen, het aansnijden van taboes, begrip voor ziekten die vooral vrouwen of kinderen met specifieke behoeften treffen. Bovendien zorgt dit voor sterkere banden tussen de vrouwenverenigingen en de gemeente.

Berkane (partner van Sint-Gillis) heeft een sociaal-professionele inhaalproject uitgewerkt voor vrouwen uit twee wijken die in het gemeentelijk actieplan als wijken met weinig voorzieningen en met sociaaleconomische problemen werden bestempeld. De gemeente heeft vrouwen in deze gemarginaliseerde wijken opgeleid in de vrouwenopleidingscentra en vervolgens de oprichting ondersteund van coöperaties voor een aantal van de begunstigden van deze centra.

In Ouisselsate en Gourrama (partners van Koekelberg en Terhulpen), waar kleuteronderwijs een belangrijk maatschappelijk issue is, heeft de SAS (Service d'Action Sociale) de bouw en/of inrichting van lokalen ondersteund die voor een betere kwaliteit zorgen van het onderwijs voor de kleine kinderen van de douars.

In Aït Zineb (partner van Oudergem), waar na COVID-19 door de SAS werd gewezen op het belang om schooluitval tegen te gaan via digitale media, heeft de gemeente aan het publiek, en in het bijzonder aan de jongeren van het scholencomplex van Aït Zineb (waar 53% van de meisjes naar toe gaat) en aan de vrouwenverenigingen van de gemeente, de middelen ter beschikking gesteld om toegang te krijgen tot informatie en om te leren via de uitrusting van een multimediacentrum (gelegen in het centrum van het scholencomplex).

In Al Hoceima (partner Scharbeek): verenigingen beschikken nu over een plaats waar ze kunnen samenkomen en activiteiten kunnen organiseren (verenigingshuis).

In Mokrisset (partner van Molenbeek): de oprichting en inrichting van het ambachtshuis (INDH-gebouw - Initiative Nationale pour le Développement humain, ter beschikking gesteld aan de gemeente) biedt vrouwen nu een plek om opleidingen te volgen, elkaar te ontmoeten en samen te werken.

In Bni Mathar en Ain Bni Mathar (partners van Sint-Joost) ten slotte, lag de nadruk op schooluitval. Dankzij de steun van de gemeente aan de middelbare scholen Imam Ali, Dar Talib en Dar Taliba is het slagingspercentage van de leerlingen bij de examens gestegen van 56 naar 82% (het beste provinciaal resultaat).